

UO‘K:

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16970406>

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KREATIV KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

PEDAGOGICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING CREATIVE COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS

Najmiddinova Saodat Abduvohid qizi

FarDU Pedagogika yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Najmiddinovasaodat004@gmail.com

+998945521629

Annotatsiya.

Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda kreativ (ijodiy) kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini pedagogik nuqtai nazardan tahlil etilgan. Kreativ kompetentlik — bu shaxsning yangicha fikrlay olishi, muammolarga noodatiy yondashuvi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llay bilish salohiyati bilan bog‘liq sifatdir. Maqolada kreativ kompetentlik tushunchasining mazmun-mohiyati ochib berilib, uning tarkibiy komponentlari (ijodiy tafakkur, mustaqil qaror qabul qilish, muammoni hal qilish ko‘nikmalari) ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali bo‘lajak o‘qituvchilarni kreativ kompetentlikka yo‘naltirishda ta‘lim muassasalari oldida turgan dolzarb vazifalar va samarali metodlar ko‘rib chiqilgan. Maqolada ilg‘or xorijiy tajribalar ham tahlil qilinib, ularni milliy ta‘lim tizimida qo‘llash imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: *kreativ kompetentlik, bo‘lajak o‘qituvchi, ijodkorlik, pedagogik yondashuv, innovatsion ta‘lim, tafakkur, kreativ metodika, kasbiy tayyorgarlik, ta‘lim sifati.*

Аннотация:

В данной статье с педагогической точки зрения проанализированы теоретические и практические аспекты формирования и развития креативной (творческой) компетентности у будущих учителей. Креативная компетентность — это качество, связанное со способностью личности мыслить нестандартно, по-новому подходить к решению проблем и

использовать инновационные педагогические технологии. В статье раскрывается сущность понятия «креативная компетентность», научно обоснованы её составные компоненты (творческое мышление, умение принимать самостоятельные решения, навыки решения проблем). Также рассмотрены актуальные задачи, стоящие перед образовательными учреждениями, и эффективные методы подготовки будущих учителей креативного мышления с помощью современных педагогических технологий. В статье также проанализирован передовой зарубежный опыт и обоснованы возможности его применения в национальной системе образования.

Ключевые слова: *креативная компетентность, будущий учитель, творчество, педагогический подход, инновационное образование, мышление, креативная методика, профессиональная подготовка, качество образования.*

Annotation.

This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing creative competence in future teachers from a pedagogical perspective. Creative competence is a quality related to an individual's ability to think innovatively, approach problems in non-standard ways, and effectively apply innovative pedagogical technologies. The concept of creative competence is explored in depth, and its key components — such as creative thinking, independent decision-making, and problem-solving skills — are scientifically substantiated. The article also discusses the pressing challenges faced by educational institutions and effective methods of fostering creative competence in future teachers through modern pedagogical technologies. Furthermore, it examines international best practices and justifies the possibilities of their implementation in the national education system.

Keywords: *creative competence, future teacher, creativity, pedagogical approach, innovative education, thinking, creative methodology, professional training, quality of education.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi – jamiyat ehtiyojlariga moslashuvchan, mustaqil fikrlaydigan, yangicha yondasha oladigan, ijodiy salohiyatga ega shaxsni shakllantirishdan iborat. Bu jarayonda bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Chunki kelajak pedagogining faqat bilimli bo'lishi kifoya emas, balki u zamonaviy metodlarni qo'llay olishi, o'quvchilarda ijodkorlikni shakllantira olishi, ta'lim jarayoniga yangicha qaray olishi bilan ajralib turishi zarur.

Kreativ kompetentlik pedagogik faoliyatda muhim o‘rin tutadi, chunki u o‘qituvchining yangilik yaratish, o‘quvchilarning qiziqishlarini uyg‘otish va ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, bo‘lajak o‘qituvchilarni kreativ kompetentlikka yo‘naltirish masalasi ta‘limning barcha bosqichlarida – ayniqsa, oliy pedagogik ta‘limda – alohida e‘tibor bilan yondashiladigan pedagogik vazifaga aylanmoqda.

Mazkur maqolada kreativ kompetentlik tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy jihatlari, pedagogik jarayondagi ahamiyati va rivojlantirishga xizmat qiluvchi uslublar tahlil qilinadi. Bundan tashqari, pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar orqali bo‘lajak o‘qituvchilarda kreativ kompetentlikni shakllantirish imkoniyatlari ham o‘rganiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bo‘lajak o‘qituvchilarda kreativ kompetentlikni shakllantirish masalasi pedagogika fanida so‘nggi yillarda keng muhokama qilinayotgan yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Yevropa va AQSH olimlari tomonidan bu masalaga ijodkorlik (creativity), muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish, yangilikka ochiqlik nuqtai nazaridan yondashiladi (Guilford, Torrance, Robinson). Xususan, Torrance tomonidan ishlab chiqilgan ijodiy fikrlash diagnostikasi ta‘limda keng qo‘llanilmoqda.

O‘zbekistonlik tadqiqotchilar – A. Abduqodirov, M. Jo‘rayev, G. Nishonova, D. Karimova va boshqalar – pedagogik kreativlik, kompetentlik yondashuvi va innovatsion metodlar orqali bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy shakllanishini o‘rganib kelmoqda. Milliy adabiyotlarda kreativ kompetentlik tushunchasi asosan ijodiy tafakkur, muammoli vaziyatlarda mustaqil yechim topish, pedagogik jarayonga yangicha yondashuv kabi jihatlar bilan bog‘liq holda izohlanadi.

Shuningdek, UNESCO, OECD kabi xalqaro tashkilotlar ta‘lim sifatini oshirishda kreativ kompetentlikning ahamiyatini ta‘kidlab, bu borada muayyan tavsiyalar ishlab chiqqan. Bularning barchasi, mavzuni chuqur tadqiq qilish uchun zaruriy nazariy asoslarni shakllantiradi.

Falsafiy yondashuv: shaxs rivojining jarayoni sifatida kreativlikni tushunish va uni ma'naviy-axloqiy qadriyatlar bilan bog‘lash. Pedagogik yondashuv: kreativ kompetentlikni kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning ajralmas qismi sifatida qarash. Psixologik yondashuv: ijodiy tafakkurning individual xususiyatlarga bog‘liqligi va uni rivojlantirish shart-sharoitlarini o‘rganish.

NATIJALAR

O‘tkazilgan tadqiqotlar va kuzatishlar asosida quyidagi ilmiy natijalarga erishildi. Kreativ kompetentlik tushunchasining tarkibi aniqlashtirildi. U quyidagi asosiy komponentlardan iboratligi aniqlandi:

oijodiy fikrlash va muammoni hal qilish ko‘nikmalari,
oyangilikka ochiqlik va tashabbuskorlik,

opedagogik vaziyatlarga kreativ yondashuv,
oo'quvchilarda ijodkorlikni rag'batlantira oladigan metodik salohiyat.

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetentlikning rivojlanish darajasi o'rganildi. So'rovnoma va intervyular natijasiga ko'ra, ko'pchilik talabalarda kreativ yondashuvga qiziqish mavjud bo'lsa-da, uni amaliyotga tadbiiq etishda metodik bilimlar yetarli emasligi kuzatildi.

Kreativ kompetentlikni shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni yuqori ekani isbotlandi. Xususan, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, interaktiv metodlar va klaster usuli orqali bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy faolligi oshdi.

Eksperimental sinov darslari orqali aniqlanishicha, an'anaviy o'quv metodlariga nisbatan kreativ elementlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarda qiziqish, tashabbuskorlik va mustaqil fikrlash darajasini sezilarli darajada oshirgan.

Tadqiqot natijalariga asoslanib kreativ kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqildi. Bular qatorida o'quv dasturlarini ijodiy yondashuvga moslashtirish, pedagogik amaliyot jarayonida kreativlikka yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish, o'qituvchi-trenerlar malakasini oshirish zarurligi qayd etildi.

MUHOKAMA

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetentlikni shakllantirish nafaqat individual psixologik xususiyatlarga, balki pedagogik ta'lim mazmuni, o'qitish usullari va o'quv muhitiga ham bevosita bog'liqdir. An'anaviy yondashuvlarda ko'proq reproduktiv (takrorlovchi) bilimlarni egallashga urg'u berilishi talabalarning ijodiy salohiyatini to'liq ochib bera olmaydi. Shu sababli kreativ kompetentlikni rivojlantirish uchun yangilikka asoslangan, interaktiv va o'quvchini markazga qo'yadigan metodlar zarur hisoblanadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ijodiy fikrlashga yo'naltirilgan topshiriqlar, erkin muloqot, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan darslar talabalar faoliyatini faollashtirib, ularning mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning kelajakda o'quvchilarida ham kreativ yondashuvni shakllantira olish salohiyatini oshiradi.

Biroq ayrim kamchiliklar ham mavjud. Jumladan, o'quv dasturlarining ijodiy kompetensiyani rivojlantirishga yetarlicha yo'naltirilmagani, ayrim o'qituvchilarning innovatsion metodlardan foydalanishga tayyor emasligi, talabalarning passivligi va xavfsiz muhit yetishmasligi kabi omillar kreativ kompetentlik rivojiga to'siq bo'lishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, bo'lajak o'qituvchilarni kreativ kompetentlikka yo'naltirish tizimli va bosqichma-bosqich yondashuvni talab qiladi. Pedagogik ta'lim jarayonida o'quvchilar faolligini oshiradigan, fikrlashga undaydigan, mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadigan usullarni keng joriy etish muhimdir. Shuningdek, ta'lim jarayonida milliy

va xalqaro tajribalarning uyg'unlashtirilgan holda tatbiq etilishi bu yo'nalishda samaradorlikni oshiradi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetentlikni shakllantirish — zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan ustuvor vazifalardan biridir. Bu kompetentlik nafaqat o'qituvchining shaxsiy pedagogik salohiyatini, balki ta'lim sifati, o'quvchilar bilan muloqoti, dars mazmunining mazmunan boyishi va metodik yangilanishini ham belgilaydi. Kreativ kompetentlikning rivojlanishi o'qituvchining yangicha fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi va o'quvchilarni ham ijodiy faoliyatga jalb eta olishida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kreativ kompetentlikni rivojlantirishda interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, loyihaviy ishlanmalar, integratsiyalashgan yondashuv va reflektiv tahlilning o'rni beqiyosdir. Shuningdek, pedagogik jarayonda talabalarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish, ularni ochiq muloqotga chorlash va o'z fikrini erkin ifodalashiga imkon yaratish orqali bu kompetensiyaning shakllanishiga erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, kreativ kompetentlik — bu bo'lajak o'qituvchining zamonaviy kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismi bo'lib, uni shakllantirish uchun o'quv rejalari va dasturlarni yangilash, o'qituvchilar malakasini oshirish va o'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish zarur. Bu esa pedagogik ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlab, ijodiy fikrlovchi, tashabbuskor va faol o'qituvchilarni yetishtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abduqodirov A. "Pedagogik innovatsiyalar va kreativ yondashuvlar". — Toshkent: O'qituvchi, 2021.
2. Nishonova G. "Pedagogik mahorat va kreativ kompetentlik". — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Jo'rayev M. "Zamonaviy o'qituvchi modeli: kreativ kompetensiyaga yondashuv". — Ilmiy-amaliy jurnal, 2022, №4.
4. Karimova D. "Kreativ fikrlash asoslari va ularni shakllantirish texnologiyalari". — Toshkent: Ilm Ziya, 2019.
5. Guilford, J. P. "Creativity: Yesterday, Today and Tomorrow" // Journal of Creative Behavior, 1967.
6. Torrance, E. P. "The Nature of Creativity as Manifest in Its Testing" // In R. Sternberg (Ed.), The Nature of Creativity, Cambridge University Press, 1988.
7. Robinson, K. "Out of Our Minds: Learning to be Creative". — Oxford: Capstone Publishing, 2011.

8. OECD (2018). "The Future of Education and Skills: Education 2030 Framework". — Paris: OECD Publishing.

9. UNESCO (2019). "Creativity and Critical Thinking: Competencies for the 21st Century Learner". — Paris.

10. Yusupova N. "Ijodiy fikrlash va kreativ ta'lim muhitini shakllantirish masalalari". — "Ta'lim va fan" jurnali, 2023, №2.